

Oulun kaupungin kirjaamo
PL27
90015 Oulun kaupunki
kirjaamo@ouka.fi

LAUSUNTO

18.9.2015

Dnro 814/2015

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Uuden Oulun yleiskaavaehdotuksesta

Viite: Lausuntopyyntö OUKA/827/10.02.02/2014

UUDEN OULUN YLEISKAAVA

Kaavaehdotus

Haukiputaan, Kiimingin, Oulunsalon ja Yli-Iin kunnat sekä Oulun kaupunki yhdistyivät 2011. Uuden Oulun yleiskaava on monikuntaliitoksella syntyneen uuden kunnan strateginen suunnitelma. Poronhoitoaluetta koskee kaavakartta 1, jonka keskeisen sisällön muodostavat kehittämisvyöhykkeet. Poronhoitoalueelle ulottuvat erilaiset maaseudun kehittämisvyöhykkeet ja kaupunkikehittämisen laajentumisvyöhykkeet. Kaava on nyt ehdotusvaiheessa, eikä suunnittelussa ole toistaiseksi kuultu asianosaisia Kiimingin, Kollajan ja Oijärven paliskuntia.

Poronhoidon huomioiminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Eri-tyisesti pienemmissä kylissä se on tärkeä työllistäjä ja kylien elinvoimaisuuden ylläpitäjä. Se on vanhin Pohjois-Suomessa edelleen harjoitettavista elinkeinoista.

Poronhoitolaki (PHL 848/1990) tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja muussa poronhoitoalueella tapahtuvassa toiminnassa. Poronhoidon kannattavuuden edellytys on vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §). Vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on tarkoitettu ja tunnustettu pysyväksi oikeudeksi. Se on voimassa kaikkialla poronhoitoalueella maan omistus- ja hallintaoikeudesta riippumatta. Se tarkoittaa porolle oikeutta ottaa ravintonsa vapaasti luonnosta, poikkeukset tähän on lueteltu laissa. Poronhoitolain 53 § puolestaan velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevien hankkeiden yhteydessä, mikäli ne vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) osana maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, turvaavat poroelinkeinon alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä.

Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla varmistetaan valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen edistämisestä (MRL 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta.

Valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden "Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet" -luvun yleistavoitteiden mukaan:

"--- Alueiden erityispiirteet tunnustetaan ja alueidenkäyttö sovitetaan mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen, luonnon kestokyvyn ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi. Samalla tuetaan luonnonoloihin sopeutuneiden omaleimaisten kylä- ja kulttuuriympäristöjen säilymistä ehyinä. --- Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset."

Kaavoituksen alkuvaiheessa tulee tunnistaa suunnittelua koskevat VAT:et. VAT:n soveltamisen suhteen on huomattava, että erilaisia alueidenkäytön tavoitteita ei ole asetettu keskinäiseen tärkeysjärjestykseen. Ne ovat keskenään lähtökohtaisesti samanarvoisia, jolloin ratkaisut on pyrittävä hakemaan sillä tavoin ja niistä vaihtoehdoista, joissa kaksi tai useampaa tavoitetta voi toteutua mahdollisimman hyvin. Mahdolliset ristiriidat on perusteltava huolellisesti kaavaselostuksessa.

Poronhoito on toiminta-alueellaan laaja-alainen maankäyttäjää. Kaikki muu maankäyttö poronhoitoalueella vaikuttaa enemmän tai vähemmän poronhoidon harjoittamiseen edellytyksiin. Poronhoitoalueella maankäytön yhteensovittaminen on siis äärimmäisen keskeinen kysymys. Myös muualla kuin suoraan valtion mailla tapahtuvalla maankäytöllä on yleensä jonkin asteisia vaikutuksia paliskunnan toimintaedellytysten jatkuvuuteen. Tästä syystä poronhoitoalueella maankäytön suunnittelua on suositeltavaa toteuttaa erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla.

Yleiskaavoituksella ohjataan yhdyskuntarakennetta. Yleiskaavassa suunnittelun tarkkuus mahdollistaa poronhoitoon liittyvien alueidenkäyttöratkaisujen tekemisen. Yhdyskuntarakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla on usein huomattavaa vaikutusta poronhoidon harjoittamiseen, yleensä erilaisen häiriövaikutuksen yleistymisen vuoksi. Häiriövaikutus voi tulla esimerkiksi rakentamiseen varattavien alueiden sijainnin, riittämättömien rakentamiselta poissuljettujen alueiden tai liikenteeseen liittyvien aluevarauksien ja liikennealueiden käytöstä aiheutuvien häiriöiden muodossa. Yleiskaavassa tulee tunnistaa suunniteltavan alueen rooli poronhoidossa ja tehdä sen mukaisesti tarpeelliset aluevaraukset ja määräykset.

Kaikessa kaavoituksessa on lähtökohtana erilaisten alueidenkäytön intressien ja tarpeiden yhteensovittaminen. Kaavoitusprosessit toimivat alueidenkäytön suunnittelun vuorovaikutteisuuden välineinä. Kaavoilla on oikeusvaikutuksia. Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. Kaavoituksessa tulisi lisäksi hyödyntää

olemassa olevaa paliskuntien paikkatietoaineistoa, joka kertoo poronhoidon keskeisistä laidun- ja toiminta-alueista.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Kaavoissa tulisi tunnistaa kaavan sijoittuminen poronhoitoalueella ja arvioida vaikutukset poronhoidon kannalta. Kyseessä olevassa kaavassa pyritään edistämään muun muassa maaseudun elinvoimaisuutta ja elinkeinojen kehittämistä. Poronhoito on yksi keskeinen maaseudun elinkeinoista. Kaava sijoittuu Kiimingin ja Kollajan paliskuntien sekä osittain Oijärven paliskunnan alueelle. Selvitettäessä kaavan vaikutuksia poronhoitoon olisi asiassa kuultava asianosaisia paliskuntia.

Kaavaan on asianmukaisesti merkitty poronhoitoalueen raja ja tätä aluetta koskee suunnittelumääräys: *"Tarkemmassa suunnittelussa tulee turvata porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset. Turvetuotantoa suunniteltaessa on oltava yhteydessä paliskuntiin. Metsänuudistamisessa ja matkailutoimintojen sijoittamisessa on otettava huomioon porotalouden tärkeät kohteet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyyntiaidat."* Kaavaselostuksen liitekarttaan 20 on merkitty poronhoidon tärkeät kohteet.

Kaavakartan yleismääräyksiin voisi lisätä: *"Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus."* Kaavaselostuksessa olisi tärkeää kertoa, millainen elinkeino poronhoito on, niin paikallisesti kuin laajemminkin, sekä avata poronhoitolakiin perustuvan vapaan laidunnusoikeuden merkitystä.

Turvetuotantoon soveltuvia alueita koskee määräys: *"Alueen käyttöönoton ja jälkikäytön suunnittelussa noudatetaan maakuntakaavan määräyksiä."* Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen on parhaillaan käynnissä. Ensimmäinen vaihekaava, jossa käsitellään mm. turvetuotantoalueet, on ympäristöministeriössä vahvistettavana. Kyseisessä kaavassa turvetuotannon suunnittelumääräyksissä edellytetään, että käyttöönoton ja jälkikäytön suunnittelussa turvataan porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Erilaiset kehittämisvyöhykkeet kaavoituksessa on hyvä käytäntö, kunhan näillä vyöhykkeillä otetaan tasapuolisesti huomioon kaikkien toimijoiden tavoitteet ja tarpeet. Kaavoissa tulisi pyrkiä ennakoimaan mahdollisia ristiriitoja ja ongelmakohtia. On esimerkiksi todennäköistä, että uusilla asuinalueilla tai loma-asuntoalueilla syntyy ongelmia asukkaiden ja poronomistajien välille. Vakituisten asuntojen osalta voi tulla korvausvaatimuksia ja -velvoitteita paliskunnalle. Tällaisia ongelmia asukkaiden sekä muiden toimijoiden ja poronhoitajien välille olisi kaavoituksessa syytä pyrkiä tunnistamaan ja ennalta ehkäisemään. Yhteistyössä toimijoiden kesken olisi etsittävä parhaita ratkaisuja ongelmatilanteisiin.

Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia selvittäessä tulisi asiassa kuulla paliskuntaa, joka on oman alueensa poronhoidon asiantuntija. Nyt käsitteillä olevasta kaavasta ei ole neuvoteltu asianosaisten paliskuntien kanssa. Paliskuntia ei ole muillakaan tavoin kuultu: luonnoksesta tai ehdotuksesta ei ole pyydetty lausuntoja paliskunnilta. Suunnittelualueelle sijoittuu jo nykyään monenlaista toimintaa, on

selvää, että jatkossakin vaikutuksia poronhoidon kannalta on; näitä olisi hyvä ennakoida ja miettiä yhteistyössä yhteisiä pelisääntöjä, sekä keinoja parantaa eri toimijoiden välistä kommunikaatiota.

Lisätietoja porotaloudesta ja siihen kohdistuvien vaikutusten arvioinnista saa Paliskuntain yhdistyksen *Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa* –oppaasta (http://paliskunnat.fi/poroyva/PoroYVA_2014_FI_web.pdf) sekä Paliskuntain yhdistykseltä (www.paliskunnat.fi).

Paliskuntain yhdistys näkee hyvänä keinona sekä alueiden käytön ohjaukseen, että yleiseen tiedottamiseen, lisätä kaavakarttojen yleismääräyksiin: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus." Kaavaselostuksessa on syytä kertoa tarkemmin, mitä vapaa laidunnusoikeus käytännössä tarkoittaa ja mihin se perustuu.

Asianosaisille paliskunnille on turvattava tiedon kulku alueella tapahtuvaan kaavoitukseen liittyen. Kaavoituksesta aiheutuvien vaikutusten arvioinnin sekä haittojen ja ristiriitojen ennakointiin ja ehkäisykeinoihin liittyen olisi kuultava paliskuntia.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

sh/ao